

Джерела

Архівні документи:

Державний архів Дніпропетровської області

1. Шаповал І. М. Особовий фонд. Документи (листи, публікації, фотографії) про кобзаря Корнієвського Олександра Самійловича. ФР-6119. Од. зб. 337. 45 арк.
 2. Шаповал І. М. Особовий фонд. Документи (статті, публікації, фотографії, листи) про кобзаря Омельченка Андрія Федоровича. ФР-6119. Од. зб. 345. 210 арк.
 3. Шаповал І. М. Особовий фонд. Переписка кобзаря Омельченка Андрія Федоровича з колегами і учнями. ФР-6119. Од. зб. 346. 154 арк.
- Наукові архівні фонди рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України*
4. Полотай М. П. Фото окремих бандуристів. Виступи капел та ансамблів бандуристів 1910-1974 рр. – Ф. 14-3. – Од. зб. 1063. – 13 арк.

Література

5. Васюта О. Кобзарське мистецтво Чернігівщини в окремих працях Пантелеймона Куліша, Миколи Лисенка, Олександра Малинки та Василя Ємця / О. Васюта. – Чернігів, 2002. – 25 с.
6. В рокотанні-риданні бандур / Авт-упоряд.: М.А. Шудря, В.Г. Нечепя. – К. : МАУП, 2006. – 464 с.
7. Черкаський Л.М. Українські народні музичні інструменти / Л.М. Черкаський . – К. : Техніка, 2003. – 264 с.

УДК 78.072;314.743

Карась Ганна Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри хорового диригування
Інституту мистецтв Прикарпатського
національного університету ім. В. Стефаника

МУЗИКОЗНАВЧА СПАДЩИНА ОСИПА ЗАЛЕСЬКОГО

У статті здійснено огляд публіцистики та музикознавчої спадщини Осипа Залеського в різновиді їх жанрів та напрямків; розкрито діяльність митця в контексті епохи та визначено його роль у формуванні української музичної культури в Галичині та діаспорі; проаналізовано музикознавчу діяльність О. Залеського як джерело пізнання української музичної культури, виокремлено його праці з історії української музики; узагальнено публіцистично-епістолярний доробок Осипа Залеського та здійснено його класифікацію.

Ключові слова: музикознавство, публіцистика, музична культура, Осип Залеський, Галичина, діаспора.

Карась Анна Васильевна. Музыковедческое наследие Осипа Залеского.

В статье осуществлено обозрение публицистики и музыковедческого наследия Осипа Залеского в разных видах их жанров и направлений; раскрыта его деятельность в контексте эпохи и обозначена его роль в формировании украинской музы-

кальної культури в Галичині та діаспорі; проаналізована музикологічна діяльність О. Залеського як джерело знання української музичної культури, виділені його твори по історії української музики; обобщено публіцистично-епістолярне насліддя О. Залеського та здійснено його класифікація.

Ключевые слова: музикологія, публіцистика, музична культура, Осип Залеський, Галичина, діаспора.

Ganna Karas. Musicological heritage of Osyp Zaleskyi.

The article suggests survey of publicism and musicological heritage of Osyp Zaleskyi, its genres and trends. The author revealed activity of the artist in the context of epoch and determined his role in formation of Ukrainian musical culture in Halychyna and diaspora. The author analyzed musicological activity of O. Zaleskyi as a source of cognition of Ukrainian musical culture and distinguished his works and achievements musical art and history of Ukrainian music. Besides, he generalized publicistic and epistolary heritage of Osyp Zaleskyi and classified it.

Key words: musicology, publicism, musical culture, Osyp Zaleskyi, Halychyna, diaspora.

Сучасні процеси розвитку суспільства актуалізують концепційний перегляд художніх надбань національної культури України. Особливого сенсу набуло дослідження творчого та наукового внеску митців, здобутки яких досі замовчувались. Серед них – ім'я композитора, музикознавця, диригента і педагога, дійсного члена Наукового Товариства ім. Тараса Шевченка Осипа Залеського (1892–1984), який зробив значний внесок в українську музичну культуру. Про це свідчить його архів у відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника, композиторська творчість, музикознавча та публіцистична спадщина, епістолярій, відомості в енциклопедичних виданнях. В Україні ім'я О. Залеського залишається маловідомим, відсутні наукові розвідки про митця, що актуалізує потребу висвітлення його постаті та внеску у розвиток української музичної культури. Метою статті є огляд музикознавчої спадщини митця в різновиді їх жанрів та напрямків.

Становлення і формування О. Залеського відбувалося на межі XIX та XX століть, коли соціально-історичні потрясіння зумовлювали зміни особистісно-психологічні. Процеси формування української нації, національної та культурної ідентичності впливали на самоідентичність митця. Визрівання останньої у О. Залеського відбувалося завдяки традиціям козацького роду, з якого він походив, культурно-мистецькому середовищу довоєнної Галичини, міжвоєнних Відня та Чехо-Словаччини, участі в національних молодіжних та студентських товариствах, у національно-визвольних змаганнях. Навчання на філософському відділі Львівського університету зумовило своєрідне і неповторне світовідчуття митця, яке виражалося в його різнобічній творчості. Саме під час навчання у Львові О. Залеський спробував себе в журналістиці й навіть досяг неабияких успіхів, особливо після того, як у листопаді 1912 р. в газеті "Dzennik ludowy" було опубліковано його статтю про М. Лисенка. В 1912–1913 рр. працював у редакції газети "Діло", дописував до щоденника "Руслан", а в 1913–1914 рр. був постійним співробітником журналу "Ілюстрована Україна" (в цей час він пише статтю про річні екзамени у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка).

З початком Першої світової війни О. Залеський виїжджає до Відня, де студіює в університеті та музичній школі Кайзера. Як воїн Української галицької армії він був полоненим і в 1919–1920 рр. перебував у таборі інтернованих в Німецькому Яблонному (Чехо-Словаччина), де організував старшинський хор, співацький гурток "Боян", редагував рукописну газету "Голос Табора", яку випускав власноруч. Повернувшись в Галичину, О. Залеський очолив власне музичне видавництво "Ліра" (Львів – Станиславів, 1913–1930), видавав журнал "Музичний вісник" (1921), в якому рецензує збірник хорових творів О. Кошиця, виданий у Відні. Критик зберігав зв'язки з редакціями "Діла" і "Літературно-наукового вісника" і там містив статті на музичні теми, а також давав короткі відомості про українську музику німецьким музичним журналам. У 1930-ті роки він співпрацює з журналом "Музика" (Київ), де друкує статті про музично-культурний рух, музичні видавництва в Галичині. Отже, О. Залеський був інформатором про музичне життя Галичини в радянській Україні. У 1934 р. він емігрує до Німеччини, у 1950 р. – до США. У Боффало митець вів активну музично-громадську та освітню діяльність, однак постійною сферою його зацікавлення були музикознавство та музична публіцистика.

Освіта музикознавців у першій половині ХХ ст. була універсальною і вони формувалася кількома школами. Частина музикознавців української діаспори пов'язані з діяльністю кафедри музикології Львівського університету початку ХХ століття [1]. Саме тут під керівництвом професора Адольфа Хибінського у 1913–1914 рр. вивчав музикологію О. Залеський, згодом продовживши музикознавчі студії за кордоном у Віденському університеті (1914–1916, кл. Г. Адлера, Е. Веллеса та Р. Валлашека), до того ж навчався у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка та консерваторії Галицького музичного товариства у Львові. Отже, як музикознавець О. Залеський формувався німецько-австрійською науковою школою, представленою вихованцем мюнхенської школи А. Зандербергера А. Хибінським, австрійськими вченими. Методологічною засадою цієї школи, як відзначає Уляна Граб, були актуальні роздуми про сучасну творчість, реалізовані через музичну критику. Саме на ній формувалися учні Хибінського, "що згодом позначилося на їхній активній музично-критичній і публіцистичній діяльності" [1, 9]; вчений "багато уваги приділяв аналізу джерел і композиторської техніки, виховував у своїх студентів культу джерел і фактів" [1, 66].

О. Залеський належить до когорти музикознавців, які започаткували музичне українознавство (музичну україніку) як міждисциплінарний проблемно-тематичний напрям та виникнення історії української музики як наукової дисципліни. Його "Погляд на історію української музики" (Львів, 1916) випередив першу "Історію української музики" М. Грінченка; перу О. Залеського належить і "Короткий нарис історії української музики" [11]. У галузі навчально-методичної літератури було створено українські підручники "Загальні основи музичного знання (Теорія музики)" (Нью-Йорк, 1958), "Музичний диктант" (вправи та пісні для вивчення музичної грамоти), які автор видав самостійно у Боффало (1961). Підручник "Загальні основи музичного знання" не тільки подавав основи теорії музики, але й початкові знання з гармонії, хорознавства, інструментознавства, музичних форм, короткий словник іншомовних музичних термінів [7].

Особливу місію О. Залеський відіграв у справі укладання словників, розробки термінології. У 1925 р. він видає "Музичний словник", пізніше – "Малу українську музичну енциклопедію" (надрукована 1968 р. окремими частинами у журналі "Вісті", США), а згодом як окреме видання – у Мюнхені [37]. Енциклопедія була першим такого роду виданням українською мовою і містила відомості з теорії та історії музики, будову та походження українських народних інструментів (близько 1200 гасел). Особливо цінними є відомості про митців діаспори та України. Автор підкреслював, що не маючи достатніх джерел за кордоном, важко виконати подібну працю, а тому був свідомим, що вона має огріхи. Незважаючи на недосконалість, енциклопедія О. Залеського є важливим внеском в розбудову української музичної лексикографії. У. Граб підкреслює, що ця робота цінна "як один із перших етапів витворення україномовної музикознавчої термінології" [1, 136].

Музична критика приваблювала О. Залеського ще зі студентських років. Він активно співпрацював з українською пресою Галичини та Наддніпрянської України, зокрема, такими виданнями, як "Діло", "Руслан", "Ілюстрована Україна", "Літературно-науковий вісник", "Українська музика", "Музика", в яких містив статті про українських композиторів, діячів музичної культури з нагоди різних ювілейних дат. Одна з перших його статей ("Погляд на історію української музики") була вміщена у студентському журналі "Шляхи" (1916). Згодом у журналі "Музика" (Київ) і "Музика масам" (Харків) друкувалися статті О. Залеського про музичне життя в Західній Україні. "Музичний словник", який він вислав Ф. Стешку до Праги для видання, був пересланий до Києва, де і був надрукований. Проте цих друкованих своїх праць професор не побачив, оскільки польська цензура не допускала їх на територію Польщі.

Коли після підписання мирного договору в Бресті Україна вийшла на світову арену, з'явилася можливість і потреба подати світові відомості про українську музику. О. Залеський написав оглядову статтю про українську музику, що була поміщена у виданні "Die Neue Musik-Zeitung" в Штуттгарті (Німеччина, 1918). Там була надрукована і його стаття про Д. Бортнянського (1925). Гасла про українську музику О. Залеського були поміщені у німецьких музичних словниках "Music-Lexikon" А. Ейнштейна (1919), Г. Рімана (1929), в інших німецьких музичних виданнях (1925–1935). Пізніше, вже з Америки, О. Залеський вислав статтю про українську музику на бажання професора Г. Й. Мозера для його довідника "Die Tonsprachen des Abendlandes" (Берлін, 1960). Таким чином, О. Залеський був одним з перших українських музикознавців, які вводили відомості про українську музику та її творців до зарубіжних енциклопедичних видань, тим самим розширюючи її горизонти.

Постійно та активно О. Залеський дописував до періодичних емігрантських видань: газет "Свобода", "Америка", "Український голос", журналів "Овид", "Екран", "Київ", "Вісті", "Веселка" та ін. Найтривалішою (1950–1980) була його співпраця зі "Свободою". Критик публікував рецензії на музичні видання, нариси про українських композиторів, бандуристів, статті з історії музики, огляди нових грамплатівок, інформував читачів про діяльність хорів "Думка" (Нью-Йорк), "Ватра", "Дніпро" (Клівленд), "Сурма", сольні виступи музикантів і співаків.

Численними є дописи О. Залеського про діяльність громадських організацій у США [35, 795]. Окремі статті критика вміщені у двох томах "Альманаху Станиславівської землі", історико-мемуарному збірнику "Бучач і Бучаччина". Загалом його перу належить більше сотні статей. Як вдалося встановити і розшифрувати, окремі з них автор підписував криптонімами О. З. або Ос. За. Щодо тривалості (майже 70 років!) його шлях в музичній публіцистиці є своєрідним рекордом.

Критику та публіцистику дослідника можна класифікувати за жанрами: інформаційний (допис), аналітичний (рецензія, огляд, критична стаття), художньо-публіцистичний (нарис), критичний (портрет, мемуари).

О. Залеському належить ряд портретів в серії "Визначні українські музики" про відомих українських композиторів, таких як: М. Лисенко, С. Людкевич, М. Вербицький, С. Воробкевич, В. Барвінський, О. Бобикевич, Ф. Колесса, М. Леонтович, Н. Нижанківський, Д. Січинський; деякі портрети були приурочені певній даті. Так, стаття про М. Леонтовича написана в 50-ті роковини трагічної смерті композитора [13]. О. Залеський був особисто знайомий із С. Людкевичем, а тому стаття, що була присвячена 85-літтю композитора і засвідчувала визнання його як найбільш заслуженого музичного діяча серед сучасного покоління [25], набуває особливого забарвлення. У доробку композитора є портрети зарубіжних композиторів: П. Гіндеміта, Р. Шумана, К. Дебюсі, Б. Бріттена та Е. Гріга. Написав О. Залеський портрети визначних українських оперних співаків – Соломії Крушельницької та Модеста Менцинського. Славетну співачку С. Крушельницьку О. Залеський називає "героєм мистецтва", оскільки "тільки завдяки її героїзмові дійшла вона до вершин у своєму мистецькому фахові, а при тому й до вершин слави" [22, 15]; у статті про М. Менцинського наводить цікаві відомості з творчої діяльності співака, спираючись на листування з ним. До групи портретів належить стаття про бандуриста діаспори Володимира Луціва з Великобританії, який був тоді у zenіті творчості. У творчому портреті молодого скрипаля Олега Криси подана характеристика його творчого і концертного життя, уривки з рецензій європейської преси. Стаття засвідчує увагу О. Залеського до молодого покоління музикантів, підтримку їхніх здобутків. Портрет Євгена Купчинського – українського греко-католицького священника, знаного цитриста і автора музичних творів для цитри, не тільки розкриває діяльність цього маловідомого композитора, а й описує особливості інструмента цитри. Статті-некрологи присвячені визначним українським співакам К. Чічці-Андрієнко, О. Руснаку (Німеччина), композитору і педагогу В. Безкоровайному (США). Довелось О. Залеському писати некролог для своєї дружини – піаністки і педагога Галини Лагодинської-Залеської [18], в якому автор наводить високу оцінку піаніста світової слави Егона Петрі – педагога Г. Лагодинської. Некролог був написаний також про геніального диригента ХХ ст. А. Тосканіні. Статтям-портретам О. Залеського притаманний вільний літературно-художній, дещо академізований "сухий" стиль "штрихів до портрету", послідовно-хронологічної оповіді. Як правило, вони невеликі за обсягом, що зумовлено формою газетної публікації, спрямованої до широкого загалу емігрантської публіки.

Наступна грань публіцистики О. Залеського – мемуари. Спогад "З мого життя" [6] написаний у 90-річному віці (1982). Це фактично розширена автобіографія митця, сповнена інформації не тільки про нього, але й про культурно-мистецьке та суспільно-політичне життя в Галичині та за кордоном. О. Залеський увиразнює дати та події тривалістю майже у століття, спресовані у невеликому обсязі. Спогад під назвою "Українська бригада в Німецькім Яблоннім" [28] містить відомості про військову формацію, яка влітку 1919 р. опинилася в Чехо-Словацькій Республіці. В ній серед інших полонених був О. Залеський. Не зважаючи на складні умови, бригада вела культурно-провітницьку діяльність: мала свій духовий оркестр, старшинський хор, в якому співали славні солісти О. Руснак і В. Тисяк, театральний гурток, виходила рукописна газета "Голос Табору" під редакцією О. Залеського. У публікації "Листопадовий спогад" [12] О. Залеський описує військові події листопада 1918 р. – в той час він був старшиною австрійської армії і перебував у м. Могилеві на Україні. Це час розвалу Австро-Угорської монархії, створення ЗУНР. Як учасник військових подій, О. Залеський залишив історично достовірний опис складного періоду. У "Йорданському спогаді" [8] він описує події з буковинського, тобто австрійсько-російського фронту (своє перебування в місті Глібока), передає атмосферу святвечірніх та йорданських святкувань в умовах війни, переговори з румунськими військовими. Написав О. Залеський і "Спогади про Івана Франка" [24], де згадує про святкування сорокалітнього ювілею письменницької праці І. Франка.

У спадщині О. Залеського представлено фактично усі різновиди аналітичних жанрів музичної критики, де "реалізуються всі основні функції критики: інформативна, оціночна, функція зворотного зв'язку" [34, 87].

До жанру критичної належить стаття "Іван Франко в музиці" (інший варіант – "Іван Франко і українська музика"). Дослідник пише: "Зв'язок Івана Франка з українською музикою можна розглядати з трьох сторінок: його особисте зацікавлення музикою, праця етнографа-збирача народних пісень та його твори, зокрема поезії які використали українські композитори для своїх творів" [9, 3]. Оглянувши окреслену тему, автор наводить перелік музичних творів, написаних українськими композиторами на слова І. Франка, намагається вибудувати певну концепцію, використовуючи аналіз та аргументовані узагальнення.

Є у доробку О. Залеського кілька рецензій. У першій з них – "Хорові концерти Дмитра Бортнянського в перекладі для фортепіано" [29] – критик наводить статтю П. Турчанінова в українському перекладі, надруковану в журналі "Українській журналъ, издаваемый императорскимъ харьковскимъ университетомъ, 1825, часть шестая". П. Турчанінов був першим, хто переклав духовну музику Д. Бортнянського для фортепіано зі згоди композитора. При цьому він писав, що "знаменитий і незаступимий наш композитор задержав у повній мірі дух і значення церковного співу, прегарно висловив усю силу священних слів" [29, 10]. О. Залеський написав рецензію на видання музикознавчих праць С. Людкевича в Україні та США, де вказав назви статей, праць і рецензій, які не потрапили до другого (скороченого) українського видання, таким чином інформуючи українську громадськість у світі про тотальний контроль за музикознавством в радянській Україні. У доробку критика – рецензії на книгу "Музика

Гуцульщини" польського дослідника С. Мерчинського [33], на співаник УПА, виданий в Німеччині [23], що свідчать про постійне зацікавлення О. Залеського новинками літератури, їх аналіз, привертання уваги широкого емігрантського загалу до публікацій з музичної культури. У публікації "До праджерел нашої церковної музики" [5] О. Залеський рецензує наукову доповідь професора університету Кембріджа Е. Веллеша "Гимни східної церкви", опубліковану в м. Базелі (Швейцарія) в 1962 р. (О. Залеський навчався у Е. Веллеша у Віденському університеті, де той викладав історію візантійської музики). Музикознавець зазначає, що українська церковна музика була предметом дослідження таких європейських науковців як Г. Ріман, Н. Райман, П. Тібо, П. Тайлард, О. Різеман, О. Фляйшер, В. Хрїст, І. Петреско та ін. Професор Е. Веллеш розпочав свої дослідження давньої візантійської музики ще у 1915 р., відчитуючи давні значки-невми, якими позначалися мелодії у богослужбових книгах. О. Залеський звертає увагу на відсутність наукових праць українських учених з цієї ділянки і звертається до церковних інституцій з пропозицією створити стипендіальний фонд для студій нашої церковної музики, а перед молодими музикознавцями ставить завдання "простежити зв'язки та шляхи розвитку нашої церковної музики". Рецензія свідчить про те, що О. Залеський слідкував на новими музикознавчими дослідженнями, за працями своїх колег, тримаючи руку на пульсі сучасної музикознавчої науки, накреслював шляхи її розвитку. Є в доробку музикознавця рецензії на нотні видання, які були надруковані в Україні та США. При цьому особливу увагу він приділяє збірці фортепіанних творів під редакцією Т. Богданської, відзначаючи як позитивні сторони видання, так і недоліки (здебільшого технічного плану). У рецензіях О. Залеський завжди підтримував відомих українських митців, як це зробив з нагоди виходу у світ платівки з творами на слова Т. Шевченка, записаної Й. Гошуляком з Канади [19]. Стоячи на засадах професіоналізму та дбаючи про розвиток музичної критики, О. Залеський досить гостро висловлювався про її рівень в емігрантських виданнях [20].

Статті "До історії пісень Українських Січових Стрільців" [4], "Січові пісні" [21] та "В справі духової оркестри УСС" [2] написано у жанрі огляду стрілецьких пісень та музичного життя Українських січових стрільців. О. Залеський вказує, що першими стрілецькими піснями, які стали популярні серед стрілецтва й українського загалу, були "Гей, у лузі червона калина" та "Видиш, брате мій", при цьому звертає увагу на їх творців – Л. Лепкого, М. Гайворонського. Автор наголошує на збереженні та переданні прийдешнім поколінням історії цієї формації, відтвореної самими борцями у піснях. Вказані статті були важливими джерелами для подальших наукових студій новотворів ХХ ст. – стрілецької пісні. Кілька статей присвячені творчості хорових колективів діаспори. У статті "У 25-ліття хору "Думка" [27] подано панорамний огляд діяльності провідного колективу діаспори від часу створення. О. Залеський також пише передмову до ювілейного альманаху хору "Дніпро" в Клівленді, здійснює огляд діяльності академічного хору "Бандурист". У статті-рефлексії "Сучасне мистецтво" [26] критик порушує дискусію "Чи є сучасна музика музикою в дійсному значенні цього слова?".

Серед дописів О. Залеського – "З музичної хроніки" про постановку на німецькій сцені опери "Ревізор" В. Егка на лібрето М. Гоголя; про сторіччя від дня народження музиколога Є. Мандичевського; про конгрес і фестиваль давньої музики Східної Європи. У дописі "Шевченківське свято у Боффало" йдеться про вшанування 145-х роковин з дня народження Т. Шевченка [30]. Його дописи відігравали просвітницько-виховну та пропагандистську роль.

О. Залеський написав декілька нарисів, присвячених музичному життю Галичини: "Станиславівський Боян", де подано відомості про його створення та розвиток, є важливим джерелом з історії української музики; "Музичне життя Станіслава" [15] – нарис присвячено періоду кінця XIX – початку XX ст., коли в Галичині активно створювалася хори та хорові товариства. В центрі уваги О. Залеського – діяльність "Станиславівського Бояна" та його диригента Д. Січинського; нарис збагачений особистими спогадами музикознавця, оскільки в час його праці у Станиславові діяльність хору була на піднесенні. Нарис "З музичного світу" є доповненням до статті про музичне життя Станиславщини, де йдеться про музичних діячів краю – І. Недільського та Г. Лагодинську-Залеську. У нарисі "Українські Музичні Інститути на західноукраїнських землях", опублікованому у пропам'ятній книзі УМІА з нагоди п'ятиріччя його заснування, не тільки здійснено панорамний історичний огляд цих музичних інституцій, але й пов'язано їх діяльність із збереженням і розвитком кращих традицій музичної освіти Галичини в Америці. Відомий також нарис про одну з найпопулярніших українських народних пісень – "Щедрик" [31], яку пізнали Західна Європа і Америка завдяки програмі Української республіканської капели під керівництвом О. Кошиця. Як пише О. Залеський, з убогої мелодичної лінії "Щедрика" М. Леонтович зумів створити хоровий твір-перлину, що став відомим не тільки в Україні, а й серед українців на чужині, зокрема в США. Сучасні комунікаційні процеси підтверджують феномен твору, який став світовим музичним бестселером.

У науково-теоретичній статті "Музичний слух" [16] О. Залеський порівнює музичний слух із звичайним людським слухом, підкреслює, що перший треба розвивати з дитячих років під керівництвом фахових педагогів, які мають в цій ділянці знання і досвід. Критик звертає увагу на сучасні досягнення в розвитку музичного слуху за системою З. Кодаї (Угорщина), Р. Макамула (Штутгарт, Німеччина). Стаття "Музика в житті людини" має естетико-соціологічне та педагогічне забарвлення. Автор наводить в ній думки А. Шенберга: "Музика є не тільки свого роду розвагою, але й висловом музичних ідей музики-поета і музики-мислителя. Ті музичні ідеї мусять відповідати законам людської логіки, вони є частиною того, що людина відчуває і виявляє" [14, 15]. Автор закликає не тільки слухати музику, але з нею співдіяти, виробляти музичний смак.

Кілька статей О. Залеського мають проблемно-полемічний характер. Так, у статті "Відродження бандури" [3] мова йде про її пропагування в Галичині відомим бандуристом і композитором Гнатом Хоткевичем. Такий же характер має стаття під назвою "Якої заспівати?", в якій діяч піднімає проблему молоді і співу. "Наша молодь не співає, – говорить автор, – бо немає для них нових, сучасних пісень, бо поети й композитори не творять пісень, які зацікавили б мо-

лодь. Якщо ми хочемо щоб наша пісня не загинула, нам треба докладати зусиль і зацікавлювати молодь нашими мелодійними піснями" [32]. У статті "На нові шляхи" [17] О. Залеський закликає громадськість створювати музичні школи, організовувати хори у містах і селах, тобто розвивати хорове мистецтво на всій території України. Полемічний характер має стаття "Кілька заміток про наш церковний спів" [10], в якій порушується проблема побутуючого на той час в Галичині церковного співу. Невідрадний стан хорového співу, який намагалися впроваджувати священники, спонукає О. Залеського висловити думку про впровадження в церковну практику одноголосого (монодичного) співу, оскільки "такий спів робить далеко краще вражіння своєю могутністю та торжественністю, впрочім це історична ціха візантійської церкви" [10, 7].

Підсумовуючи, слід відзначити, що багатогранна та багаторічна музично-громадська, педагогічна та музикознавча діяльність О. Залеського, яка проявлялася в організації різноманітних інституцій, забезпечувала поступ українського музичного мистецтва і культури як в Україні, так і за її межами, сприяла розбудові системи національної музичної освіти, загальному розвитку музичної культури. Праці та статті О. Залеського присвячені життю і творчості національних композиторів ХІХ–ХХ століть, музичному життю Галичини, особливостям розвитку української музики в Америці. Музикознавча та публіцистична спадщина О. Залеського, в основному зосереджена на музичній україністиці, розвивалася впродовж тривалого часу, відзначається виразною національною спрямованістю і є вагомим внеском у музикознавство, музичну критику, слугує джерелом пізнання української музичної культури. Тематика розвідок та статей вченого охоплює загальні проблеми розвитку української музики та її перспективи, творчість окремих композиторів, міжнаціональні музичні зв'язки та взаємовпливи, питання соціології музики, утвердження правди про Україну в друкованому слові, питання професіоналізму, проблеми національного самоствердження засобами музики, міждисциплінарні зв'язки музики й поезії, образотворчого мистецтва, стосунки мистецтва і політики. Для науково-публіцистичної творчості О. Залеського характерна діалектика різноспрямованих тенденцій, відзначених Любов'ю Кияновською для характеристики художнього розвитку Галичини: доцентрова, що культивує зосередженість на проблемах власної музичної культури, замкненої в рамках однієї національної традиції, та відцентрової, спрямованої на подолання національної замкненості і до синтезу культур [36, 8].

Література та джерела

1. Граб У. Музикологія як університетська дисципліна : Львівська музикологічна школа Адольфа Хібінського (1912–1941) / Уляна Граб. – Львів : Вид-во Укр. католицького ун-ту, 2009. – 178 с.
2. Залеський О. В справі духової оркестри УСС ["Нотатник Шпаргаліяра"] / Осип Залеський // Америка. – 1964. – 18 січня, ч. 12. – С. 2.
3. Залеський О. Відродження бандури / О. Залеський // Свобода. – 1955. – 15 верес., ч. 177.
4. Залеський О. До історії пісень Українських Січових Стрільців / Осип Залеський // Свобода. – 1954. – 13 жовтня, ч. 197. – С. 2, 3.

5. Залеський О. До праджерел нашої церковної музики / О. Залеський // Вісті. Herald. – Міннеаполіс, Міннесота, 1964. – березня. – Ч. 1(8). – С. 16.
6. Залеський О. З мого життя / Осип Залеський // Альманах Станиславівської землі: зб. м-лів до історії Станиславова і Станиславівщини [ред.-упор. М. Климишин]. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1985. – Т. 2. – С. 132–133.
7. Залеський О. Загальні основи музичного знання (Теорія музики) / Осип Залеський. – Нью-Йорк : Вид-во "Говерля", 1958. – 64 с.
8. Залеський О. Йорданський спогад (З Буковинського фронту) / Осип Залеський // Свобода. – 1958. – 18 січня, ч. 12.
9. Залеський О. Іван Франко і українська музика / Осип Залеський // Вісті. Herald. – Міннеаполіс, Міннесота. – 1966. – Ч. 2 (17). – С. 3–4.
10. [Залеський О.] Ос. За. Кілька заміток про наш церковний спів // Музичний вісник. – Станіславів, 1921. – Ч. 1. – С. 6–7.
11. Залеський О. Короткий нарис історії української музики / Осип Залеський. – Філадельфія, 1951. – 20 с.
12. Залеський О. Листопадовий спогад / Осип Залеський // Овид. – Чикаго, 1958. – Ч. 8 (97). – С. 8–10.
13. Залеський О. Микола Леонтович / Осип Залеський // Свобода. – 1971. – 23 березня, ч. 55.
14. Залеський О. Музика в житті людини / Осип Залеський // Вісті. Herald. – Міннеаполіс, Міннесота, 1968. – Ч. 1 (24). – С. 15–16.
15. Залеський О. Музичне життя Станиславова / Осип Залеський // Альманах Станиславівської землі: зб. матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини [ред.-упор. Б. Кравців]. – Нью-Йорк ; Торонто ; Мюнхен, 1975. – Т. 1. – С. 552–557.
16. Залеський О. Музичний слух [Сторінка співака] / Осип Залеський // Вісті. Herald. – Міннеаполіс, Міннесота, 1969. – Ч. 4 (31). – С. 10–11.
17. Залеський О. На нові шляхи / Осип Залеський // Боян. – Львів – Дрогобич, 1930. – Ч. 2. – С. 19.
18. З. [Залеський О.] Недавня втрата (некролог) [Галина Лагодинська-Залеська] // Вісті. Herald. – Міннеаполіс, Міннесота, 1964. – Ч. 3 (10). – С. 30.
19. Залеський О. Нова грамофонна платівка [співака Й. Гошуляка] // Свобода. – 1976. – 19 лютого.
20. О. З. [Залеський О.] Рецензенти і рецензії [Куток критики] // Вісті. Herald. – Міннеаполіс, Міннесота, 1969. – Ч. 4 (31). – С. 15.
21. Залеський О. Січові пісні / О. Залеський // Гей там на горі "Січ" іде!.. Пропам'ятна книга "Січей" [зібрав й упоряд. П. Трильовський. – Вінніпег : Вид. Комітет Пропам'ятної Книги "Січей", 1965. – С. 280–282.
22. Залеський О. Соломія Крушельницька / Осип Залеський // Вісті. Herald. – Міннеаполіс, Міннесота, 1964. – Ч. 3 (10). – С. 15–17.
23. Залеський О. [Рец.] Співаник УПА, виданий в Німеччині 1951 р. / О. Залеський // Київ. – Філадельфія, 1951. – Ч. 5 – С. 246–247.
24. Залеський О. Спогади про Івана Франка / Осип Залеський // Свобода. – 1956. – 15 серпня, ч. 155.
25. Залеський О. Станислав Людкевич / Осип Залеський // Вісті. Herald. – Міннеаполіс, Міннесота, 1965. – Ч. 1 (12). – С. 10–11.
26. Залеський О. Сучасне мистецтво (Рефлексії) / Осип Залеський // Вісті. Herald. – Міннеаполіс, Міннесота, 1968. – Ч. 2(25). – С. 27.
27. Залеський О. У 25-ліття хору "Думка" в Нью Йорку / Осип Залеський // Свобода. – 1974. – 5 листопада, ч. 202.
28. Залеський О. Українська бригада в Німецькім Яблоннім / Осип Залеський. Четар УГА // Свобода. – 1970. – 3, 7 липня, ч. 121–122.
29. Залеський О. Хорові концерти Дмитра Бортнянського в перекладі для фортепіяна / Осип Залеський // Вісті. Herald. – Міннеаполіс, Міннесота, 1969. – Червень. – Ч. 2 (29). – С. 10.
30. О. З. [Залеський О.] Шевченківське свято у Боффало / О. З. // Свобода. – 1959. – 2 квітня, ч. 63.

31. Залеський О. "Щедрик" / Осип Залеський // Свобода. –1958. – 28 січня, ч. 18.
32. Залеський О. Якої заспівати? / Осип Залеський // Свобода. –1962. – 3 травня, ч. 83.
33. Залеський О. [Рец.] Stanislaw Mierczynski: Muzyka Huculszczyzny, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Krakow, 1965, st.199 / Осип Залеський // Вісті. Herald. – Міннеаполіс, Міннесота, 1966. – Вересень. – Ч. 3(18). – С. 5.
34. Зінькевич О. Музична критика : навч. посібник / Олена Зінькевич, Юрій Чекан. – Чернівці : Книги–ХХІ, 2007. – 424 с.
35. Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття : монографія / Ганна Карась. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. – 1164 с.
36. Кияновська Л. Галицька музична культура ХІХ – ХХ ст.: навч. посібник. – Чернівці: Книги–ХХІ, 2007. – 424 с.
37. Мала українська музична енциклопедія / Опрацював Осип Залеський. – Мюнхен : Дніпрова хвиля, 1971. – 125 с.

УДК 78.27

Савицька Наталія Владиславівна,
доктор мистецтвознавства,
професор, зав. кафедри теорії музики ЛНМА ім. М. Лисенка

ДЕКІЛЬКА РЕФЛЕКСІЙ ЩОДО ЕПІСТОЛЯРІЇВ ФЕРЕНЦА ЛІСТА

*Як би не трактувати зміст творів мистецтва,
в центрі його стоїть людина.*

(П. Верлен)

У статті запропоновано спостереження, присвячені епістоляріям Ф. Ліста, обґрунтовано призначення біографіки як інструмента дослідження індивідуального портрету видатної художньої постаті у дзеркалі найвизначніших фактів життєтворчого сценарію, розглянуто окремі прояви психологічної структури особистості угорського класика, проаналізовано зміст його листів до найближчого кола рідних і друзів.

Ключові слова: *психовіковий дискурс, життєтворчість, біографіка, епістолярій, індивідуальна картина світу.*

Савицкая Наталья Владиславовна. Несколько рефлексий по поводу эпистолярия Ференца Листа.

В статье предложены наблюдения, посвященные эпистолярию Ф. Листа, обосновано предназначение биографики как инструмента исследования индивидуального портрета выдающейся художественной фигуры в зеркале наиболее значительных фактов життєтворческого сценария, рассмотрены отдельные проявления психологической структуры личности венгерского классика, проанализировано содержание его писем к родным и близким друзьям.

Ключевые слова:

Nataliya Savitska. Some reflections on correspondence of Ferenc Liszt.

The article presents observations dedicated correspondence of Liszt reasonably life-creations appointment as a tool for research of individual portraits of prominent artistic figure in the mirror the most significant facts of her life-giving scenario considered separate